

## PROPOZYCJE „ETHOSU”

Karol Wojtyła – Jan Paweł II, *Dzieła literackie i teatralne*, t. 1, *Juwenilia (1938-1946)*, red. Jacek Popiel i in., Centrum Myśli Jana Pawła II Instytucja Kultury m.st. Warszawy – Instytut Dialogu Międzykulturowego im. Jana Pawła II – Wydawnictwo Znak, Kraków 2019, ss. 541.

Po ponad trzech latach przygotowań ukazał się drukiem pierwszy tom z zaplanowanej serii krytycznego wydania dzieł literackich i teatralnych Karola Wojtyły – Jana Pawła II zatytułowany *Juwenilia (1938-1946)*. Pomysł opracowania krytycznego dzieł literackich zrodził się wiele lat temu, już kilka miesięcy po śmierci Papieża, idea ta przybrała jednak realne kształty w maju 2015 roku, gdy ówczesny metropolita krakowski, ks. kard. Stanisław Dziwisz, powołał Komitet Naukowy Wydania Krytycznego Dzieł Literackich Karola Wojtyły – Jana Pawła II. W skład komitetu weszli: Jacek Popiel (przewodniczący), Jadwiga Puzynina (wiceprzewodnicząca), Marta Burghardt, Krzysztof Dybciak, Stanisław Dziedzic, Anna Karoń-Ostrowska (koordynator projektu), ks. Jan Machniak, Renata Przybylska, ks. Paweł Ptasznik i Zofia Zarębianka. Realizację tego zamierzenia powierzono natomiast dwóm instytucjom: Instytutowi Dialogu Międzykulturowego im. Jana Pawła II w Krakowie oraz Centrum Myśli Jana Pawła II w Warszawie.

Wielość wydań, a często również brak informacji na temat podstawy drukowanych dzieł literackich (należy pamiętać, że autor zebranych utworów nie przewidział ich publikacji), zrodziły potrzebę ich opracowania krytycznego. (Na marginesie należy dodać, że potrzeba taka dotyczy także innych prac z dzieł, którymi twórczo zajmował się Wojtyła.) Również sama różnorodność materiałów źródłowych – rękopisów i maszynopisów – oraz istnienie wielu wersji tych samych utworów, a także liczba poprawek, których autorstwo pozostaje niepewne, w pełni uzasadnia podjęcie krytycznego opracowania twórczości Wojtyły. O problemach z tym związanych, a także o przyjętych zasadach edytorskich w sposób klarowny i wyczerpujący informuje Jacek Popiel we „Wprowadzeniu” do omawianego tomu.

W prezentowanej publikacji znalazły się wczesne utwory Karola Wojtyły, które powstały w latach 1938-1946, obejmujących czasy studenckie, okres

wojny i okupacji oraz pobyt autora w seminarium duchownym. Data końcowa tego okresu twórczości Wojtyły pokrywa się z przyjęciem przez niego święceń kapłańskich. Na tom składają się: *Psalterz Dawidów (Księga Słowańska)*, *Symphonie – Scalenia, Magnificat, Ballada wawelskich arkad, Pieśń poranna, ...a gdy przyszedł Dawid do ziemi – macierzy swej*, dramaty: *Hiob, Jeremiasz, Przyjaciel naszego Boga* (pierwsze próby dramatu *Brat naszego Boga*), utwory *Ciągle jestem na tym samym brzegu* oraz *Pieśń o Bogu ukrytym*. W tomie zamieszczono także listy Wojtyły do Mieczysława Kotlarczyka, korespondencję z okresu wojny i okupacji oraz list do Wincentego Bałysa, a także aneks zawierający utwory, w przypadku których autorstwo Wojtyły nie jest pewne. Tom zamykają – co warto podkreślić – uwagi edytorskie, odmiany tekstu, objaśnienia i wykaz skrótów. Zawarte w nich informacje są niezmiernie pomocne w recepcji twórczości Karola Wojtyły – Jana Pawła II, a także w poznaniu czasu i okoliczności powstania poszczególnych utworów.

Nadzieją każdego badacza, który w swojej pracy opiera się na tekstach źródłowych, jest odnalezienie nowych, nieznanych jeszcze materiałów. W przypadku polecanej książki nadzieja ta została spełniona. W archiwach odnaleziono bowiem dwa nieznane dotąd wiersze Wojtyły, które znalazły się w publikacji. Jednym z nich jest – wspomniany już – wiersz rozpoczynający się słowami: „Ciągle jestem na tym samym brzegu”, drugi natomiast pochodzi z pamiętnika Danuty Pukłówny (utwór opatrzony jest datą 25 maja 1938 roku), a jego początek brzmi: „Są takie święte, jasne dni”.

Polecając tom zawierający młodzieńcze dzieła literackie Karola Wojtyły, warto podkreślić, że zawarto w nim wszystkie dostępne utwory poetyckie i zachowaną korespondencję z lat 1938-1946. Wydanie *Juweniliów* stanowi niezmiernie cenny wkład w naukową recepcję twórczości przyszłego Papieża, jak również – co jest niewątpliwym walorem omawianej publikacji – stwarza możliwość prześledzenia jego rozwoju duchowego, a także drogi prowadzącej do kapłaństwa. Zapowiadana seria przedstawiająca krytyczne opracowania wszystkich dzieł literackich Wojtyły umożliwi także całościowe spojrzenie na postać Papieża-Polaka.

T.G.

Jacek Wojtysiak, Marcin Iwanicki, *Źródła mądrości. Podręcznik do filozofii dla liceum ogólnokształcącego i technikum. Zakres podstawowy*, Wydawnictwo Academicon, Lublin 2020, ss. 180.

Wśród zalet wymienionych na okładce nowego podręcznika do filozofii dla szkół średnich zatytułowanego *Źródła mądrości* znalazła się między innymi lekkość; jak piszą wydawcy, podręcznik ów „jest lekki w sensie dosłownym i przenośnym” – i jest tak rzeczywiście.

Ciężar książki rozumiany dosłownie może się wydawać cechą drugorzędną i słabym argumentem na rzecz jej wyboru, w przypadku podręcznika szkolnego nie jest jednak to cecha nieistotna – czego na co dzień doświadczają uczniowie, ich rodzice i nauczyciele. Z praktycznego punktu widzenia można by nawet

sformułować zasadę, że z dwóch podręczników o podobnej wartości merytorycznej, lepiej jest wybrać ten, który mniej waży.

Za metaforyczną lekkość *Źródeł mądrości* można natomiast uznać fakt, że podręcznik ten nie zawiera zbyt wiele materiału: jest go tyle, ile – chciałoby się po arystotelesowsku powiedzieć – wymaga właściwa miara. Książka składa się z dwóch części: w pierwszej (za którą odpowiada Jacek Wojtysiak) znajduje się jedenaście lekcji, w drugiej (za nią odpowiada Marcin Iwanicki) – dziewiętnaście tekstów źródłowych z ćwiczeniami. Całość obejmuje wszystkie treści wymagane przez podstawę programową do nauczania filozofii w liceum ogólnokształcącym i technikum w zakresie podstawowym, i została pomyślana tak, by treści owe dało się omówić podczas trzydziestu godzin lekcyjnych, które ma do dyspozycji w ciągu roku szkolnego nauczyciel tego przedmiotu. Lekka jest również forma podawania materiału: żywy styl narracji prowadzonej przez Wojtysiaka (który autor wypróbował w praktyce, między innymi nauczając w szkołach średnich, pisząc podręczniki i artykuły popularyzatorskie), wykorzystanie gatunku wywiadu, czy też dialogu (w podręczniku znajdziemy na przykład wywiad a Epikurem (s. 59-66) czy dialog między sceptykiem a dogmatykiem – s. 67-80), oraz pogodne, potraktowane z lekkim przymrużeniem oka ilustracje; w przekazywaniu informacji pomagają również liczne diagramy i tabele oraz przejrzyste opracowanie typograficzne książki. Oprócz przedstawienia najważniejszych sporów filozoficznych, powstających w ich toku pojęć i stanowisk, a także postaci filozofów, autorzy dbają o dostarczenie uczniom odpowiedniej wiedzy logicznej oraz pomagają wyrobić umiejętność zarówno budowania własnej argumentacji, jak i analizowania cudzej. Zachęcają też do samodzielnego myślenia (w podręczniku często powraca wezwanie „Pofilozofuj!”, po którym następują ciekawe pytania i problemy) i proponują dodatkowe lektury.

Lekkość *Źródeł mądrości* nie jest zatem lekkością nadmierną. Z pewnością też lekkość ta nie oznacza trywializacji problemów, ani też ograniczenia, „wtłoczenia” nauczania filozofii w sztywne i zbyt ciasne (w sensie merytorycznym) ramy. Omawiany podręcznik z jednej strony uczy dyscypliny w myśleniu, a z drugiej strony pobudza wyobraźnię i intelektualną inwencję. Uczniowie i nauczyciele, którzy zechcą rozszerzyć zakres lekcji filozofii – oraz znajdą na to czas (ramy trzydziestu godzin są jednak zbyt ciasne) – będą poszukiwać sposobu, jak to uczynić – otrzymają od autorów i redaktorów podręcznika wieloraką pomoc. Przydatny może być zwłaszcza multimedialny kurs e-learningowy, znajdujący się na stronie internetowej [zrodla-madrosi.pl](http://zrodla-madrosi.pl), powstałej dzięki inicjatywie magazynu „Filozofuj!” wydawnictwa Academicon (kurs ten, który można oczywiście wykorzystywać na różne sposoby, sprawdza się bardzo dobrze jako pomoc przy powtarzaniu materiału).

Zapewne *Źródła mądrości* można będzie lepiej ocenić po pewnym czasie, gdy podręcznik „zadomowi się” w praktyce szkolnej. Już jednak pierwszy z nim kontakt pozwala polecić go uczniom i nauczycielom do przetestowania. Może się on również okazać interesujący dla każdego, kto chciałby się dowiedzieć, czym jest filozofia, a towarzyszący mu kurs multimedialny sprawi zapewne przyjemność również tym, którzy już coś na ten temat wiedzą.

Ten realistyczny (czyli uwzględniający rzeczywiste warunki, w jakich odbywa się nauczanie filozofii), a także zarazem tradycyjny i nowoczesny podręcznik

wyduje się ponadto owocem działania zgodnego z klasycznie rozumianymi cnotami, sprawia wrażenie, jak gdyby zespół ludzi zaangażowanych w jego powstanie wytrwale – można by powiedzieć: mężnie – dążył do znalezienia „złotego środka”. Podręcznik, w którym wyczuwa się obecność takiego ducha, cieszy szczególnie.

*P.M.*